

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Qvo Eivsdem Philosophia, Mathesis Et Chronologia: Sive De Natura Rerum,
Ratione Temporvm., Sex Mvndi Ætatibvs, Philosophiæ Elementis; Et Alii
Vtilissimi Simvl Et Cvriosi Tractatus

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

De substantiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72047](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72047)

Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet.
 Victus ab uno quolibet vicio citò labitur in alia.
 Virtus semper invidiæ patet.
 Vanæ gloriæ sectator ei qui semina vento dispergenda committit, assimilatur.
 Valens retinere sanitatem, nullius despiciat vel imideat infirmitatem.
 Vitanda est superbia, quæ & Angelos decepit, & virtutes omnes destruit.
 Vicia prius extirpanda sunt in homine, deinde virtutes inferendæ.
 Virgines & monachi sic temperent jejunium, ut semper fortes sint ad Dei servitium.
 Voluptas habet pœnam, & necessitas parit coronam.
 Unaquæque virtus tanto minor est, quanto defunt ceteræ.
 Ubi non est timor Dei, ibi regnum peccati.
 Unde bonus proficit, inde invidus tabescit.
 Vitiis dediti, non possunt virtutibus ditari. * * *
 Ut volunt Reges, ita valent leges.
 Valde imperitus est medicus, qui nulla nisi lenia medicamina dare novit.
 Ultra modum sunt delicati, qui nulla adversa volunt pati.
 Verecundiam abiciens, omnes simul virtutes abiecit.
 Vix quisquam in bonum transit, nisi ex malo.
 Variam dant oçia mentem.
 Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
 Vivere si rectè nescis, decede peritis.
 Utilitatis amor citò suadet, quid sit agendum.
 Utilitas grandis latet in rebus quoque parvis. * * * * *
 Virtutes variæ pariter possunt habitari.
 Virtus est grandis, benedicere pro maledictis. * * *
 Ut lapis omnis homo, nisi mollis agatur ab alto.
 Vis ingens animi, nullius laude moveri.

PROVERBIORUM LIBRI FINIS.

VENERABILIS BEDÆ
 PRESBYTERI DE SUBSTAN-
 TIIS LIBELLVS.

PROLOGVS.

SANCTÆ Ecclesiæ munusculum aliquod offerre cupiens, sed in manu mea nil reprensens præter parvam dictandi atque scribendi notitiam, hanc ipsam in eius servitium volo coaptare, quantum Dominus dignatur adjuvare. Scribere enim gestio pro admittitione cunctorum fidelium, admonitione duntaxat indigentium, dividens eos in duas personas clericorum & laicorum, assumens quæ ad hoc utriusque persona congrua monita, per quæ à carnalibus ad spiritalia, à visibilibus ad invisibilia possint animum suspendere, & superna conspiciere sicut & Apostolus dicit: Invisibilia enim Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Cujus studii oblatio precor ne cui indigna videatur, quia ut legitur ad templum Domini quondam inter insignia & preciosissima dona offerebantur etiam viles pili caprarum: & duo minuta vidua paupercula oblata Deo ipsius Domini nostri Iesu Christi testimonio approbantur. Precor & illud ut si quisquam in his quæ dicam vel melius sentiat, vel aptius eadem proferre valeat, non idcirco rusticitatis meæ verbulatio reprehendat: quia ut quidam sapiens dicit, Non omnia possimus omnes. Nam si ille eandem sententiam iuxta ingenij sui vires melius quam ego proferre posset, forsitan & alter aliquis illo sapientior excellentius proferre nosset. Vnusquisque ergo in suo sensu abundet, tanto majores Deo agens gratias, quanto excellentioris scientiæ talentum ab eo accepit: simulque attendat, quia Deo magis placent rustica humilium dicta, quam eximia verbositas arrogantium, & in seculari literaturæ pompa gloriantium.

DE SUBSTANTIIS.

SUBSTANTIA igitur, quæ per se sine ullius adminiculo subsistere vadet, Deus solummodo est. Illa autem substantia, cujus totum esse in alterius consistit potestate, creatura profecto esse probatur. Sed sicut divina substantia in tribus constat personis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti: ita & creatura omnis in tribus consistit differentiis. Aut enim est rationalis, ut Angelici Spiritus & homo: aut animalis, & omnia quæ flatu vitali sine ratione potiuntur: aut neutrum est, habens tantummodo esse, ut arbores & lapides. Unde omnino patet, quia omnis creatura Deo, à quo omne quod est habet, se quoque subdere debet. Cujus nimirum subjectionis ratio & observantia ad solam rationalem creaturam pertinet, id est, ad Angelos & homines. Sicut enim hi soli cæteris creaturis excellentiores sunt conditi, ita etiam ab his solis exigitur subjectio & cultura Dei, & aut pro subjectionis studio remunerantur, aut pro repugnantia atque superbia puniuntur. Sed quia hujusmodi iudicium in Angelicis spiritibus jam factum est: nam quidam eorum pro obedientiæ suæ meritis ita sempiternæ beatitudini sunt deputati, ut nihil aliud quam bonum velle possint: quidam verò pro superbia in æternas pœnas projecti,

ad nulla

ad nulla nisi ad mala rationem datam flectere queunt; soli homines adhuc restant, qui concessam rationis & arbitrii facultatem ad utrumque divertere valeant. Unde & ipsi solummodo instruendi & admonendi sunt, ut sibi jugiter proponentes utroque, bonos scilicet & malos spiritus, eligant potius bonorum merita sequi, præceptis divinis obediendo, quam malorum penis affocari ei resistendo, sine quo nemo potest salvari. Hoc igitur sit primum, quod omnes homines hortamur, intentione maxima considerare. Sanè namque menti integræque rationi ipsum solum sufficere possit, etiam si nulla alia tremendi iudicii exempla nosset. Sed quia adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit iugiter, quærens quem devoret, pluresque inter tot millia hominum pro dolor fragiles quam fortes contra eundem adversarium modo inveniuntur: opus est cunctis fidelibus, ut & ipsi circumeuntes quærentesque qualiter tanto resistant adversario invicem se variis modis instruant & admoveant, ne Ecclesia sancta sub temporis præteriti partibus bene fundata & suffulta, penitus destruat sub temporibus nostris, in quibus mille annis impletis iuxta prophetiam in Apocalypsi prædictam, satanas solutus esse videtur. Non enim solummodo occultis, ut antea insidiis quosque decipit, sed etiam aperte prorumpit peritissimos subvertens, & ad pessima quæque instigans. Quid rogo pejus esse poterit, quam monasteria ad laudem Dei sanctorumque suorum venerandam memoriam ab antiquis principibus constructa, nunc ob inexplebilem quorundam avaritiam destrui? Quis namque fidelium religiosorum attendens, quanta modo cum omnia divina præcepta & miracula, sanctorumque patrum documenta sint plurimis notissima, cœnobiorum destructio fiat non solum à laicis gestientibus & rapientibus prædia eorum: sed etiam à clericis ipsisque abbatibus ultrò offerentibus, quasi quædam venalia sibi met commissa bona, unde alendi forent non solum monachi, sed etiam familia commissa, nec non pauperes & peregrini advenientes non statim possit conjicere destructionem sanctæ Ecclesiæ, non statim doleat quod hostis antiquus tantam malitiam & persecutionem potuerit exercere in Christianos per alios Christianos, & per eos maxime qui constituti sunt pastores Ecclesiæ? Nam si talis destructio locorum sanctorum à barbaris ageretur, Christianorum bello essent reprimendi, si aliter nequirent corrigi. Sed pro dolor tanta pax & concordia in hujusmodi nequitia habetur, ut paucissimis exceptis non inveniantur, qui de tanta persecutionis curent miseria, quasi Christianæ religionis ignari, & tanquam hoc quod monasteria cuncta pro Christi sanctorumque honore constructa sint obliiti. Quod dico miserabile quidem est dictum, sed multo miserabilis actus, cum hi qui ad hoc specialiter electi sunt, ut in cœnobiiis sub religione disciplinaque spirituali viverent, & pro eorum salute, quia à secularibus pompis adhuc se continere nequeant, jugiter intercederent, substantia qua ad quotidianum victum vestitumque indigerent privantur, quanto enim quis possessiones proprias pro Dei amore contempserit, tanto magis ex communi statu cœnobii, quo configerit necessaria quæque sibi met dari indiget: quia quamdiu in præsentis vita sublitit, nullus homo victi & vestitu quotidiano carere poterit. Unde qui cœnobiiis aufert prædia unde sunt procurandi, & divini servitii & totius monastica religionis destructor esse convincitur. Ad hæc etiam reus efficitur, quia absulit unde pauperes, peregrini & hospites sancta loca visitantes, recreandi forent iuxta sancti Benedicti statutum, imò iuxta ipsius Domini nostri præceptum dicentis, Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis. Ipse quoque his qui nunc cum in pauperibus & hospitibus suscipiunt, in extremo iudicio dicitur: Hospes fui, & suscepistis me.

Hæc igitur de illo solo peccato, quod in destructione cœnobiorum agitur, breviter commemoravi. Si quis verò diligenter considerare voluerit cætera Christianæ religionis statuta, inveniet ex eis plurima pari Christianorum persecutione destructa. Quis enim locus est modo sine rapina aut bello? Ubi sunt jura Christianæ legis, & protectio metuendi regis? Ubi quæso sunt pastores & defensores Ecclesiarum, qui resistant devallatoribus pauperum & viduarum? quin immo ipsi dicuntur pastores & defensores, qui quæ animam tuam dare deberent pro commissis ovibus, facti sunt persecutores, nulli parentes, dummodo ipsi in deliciis vivant, divitiisque affluant. Nonne hæc a quo his similia persecutionis sunt studia? Quam videlicet miserandam persecutionem ego infimus jugiter audiens & dolens, cum possem aliquos sermone communi corrigere, tractavi vel scriptis eos admonere talibus, quorum sententiam tam laici, quam clerici possint agnoscere. Nonne solem aliaque elementa aliquo sensu capere, & quid officii gerant omnes simul agnoscunt? Ipse profecto corporali visu privatus nequit se excusare à solis agnitione. Si enim non illius splendorem, certe vel ejus calorem sentire valet. Præterea cum aliquos audierit de splendoris solaris immensitate loquentes, potest utique advertere interiori visu simul & auditu. Ipse enim ab homine nullo poterit evelli, dummodo hujusmodi aciem & auditum malitia nulla impediatur. Unde & Dominus noster auditores suos admonet dicens: Qui habet aures audiendi audiat. Et Joannes in Apocalypsi: Qui habet, inquit, aures, audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. Sed hujusmodi verba ideò more prologi præmittimus, ut quia de carnalibus spiritualia, de visibilibus invisibilia colligere scribendo volumus: lectorum simul & auditorum aures spirituales ad attendenda eadem aliquantulum excitemus.

Primo igitur dicendum, quod & in primis credere, & præ omnibus nosse debemus, in quo scilicet elemento sanctæ Trinitatis & unitatis mysterium contemplari possimus. Denique ut mihi videtur, in nulla scriptura apertius quam in sole doceri possumus, qualiter sanctæ Trinitatis fidem attendere debeamus. In sole namque tria inseparabilia inesse scimus: hoc est ipsum corpus vel rotam solis, & splendorem atque calorem. In rota quippe ipsius, quam in firmamento cœli semper positam novimus, personam patris: in splendore verò, personam filii, quia & Apostolus de Christo Dei filio dicit, Qui cum sit splendor gloriæ, & c. in calore autem, personam Spiritus sancti significari credo. Moxque etiam illud subiungo, unde talia credo. Sicut enim rotam solis nunquam vidimus vel audivimus de cœlo in terram demissam, sed splendorem qui in ipso est, & ab ipso semper ortus emittitur super omnem terram: demitti calorem etiam qui tam ab ipsa solis rota, quam à splendore ejus procedit, licet in omni loco & tempore non æqualiter sentiamus, ab utroque tamen æqualiter procedentem in quibusdam provinciis majus, in quibusdam verò minus fervere propter aliquam occultam divini iudicii dispositionem scimus; ita & de singulis personis sanctæ Trinitatis credo: de Deo patre quidem, quia nunquam missus venerit in terram, sed splendorem ejus, id est, filium ad quoslibet illuminandos mittat. De Deo autem Dei filio, quod sicut splendor solis in qualibet corporalia mittatur, visibilis fiat; ita & ipse incarnatus, visibilis apparuerit, & super omnem terram doctrinæ ejus claritas illuxerit, ut de eo legitur: Exortum est in tenebris lumen rectis. De Spiritu sancto etiam, quod sicut terra à splendore solis illustrata tantum, non autem calore ejus penetrata nullum fructum dare solet: ita & quisque licet divini verbi noticia illuminatus sit, cunctaque Dei miracula vel legendo vel audiendo agnoverit, tamen nisi calorem, id est, amorem bene agendi ab ipsius dono percipiat, frustra totius lumine scientiæ perficitur. Quod profecto ita esse non solum fide percipi, sed etiam experimento ipso potest probari. Nam nonnullos sapientes, & in lege divinitus omnimodo instructos frequenter videmus, in quorum actione si quam divinæ scientiæ notitiam habeant, vel si quid de æternis gaudiis & suppliciis credant, parumper agnoscere valent. Quid itaque de talibus existimandum est, nisi quia splendore, id est, verbo Domini nostri satis quidem illuminati sunt, sed Spiritus sancti calorem minime senserunt? Si enim cum splendore calor pariter spiritualis eis advenisset, nequaquam ita tepidos & negligentes illos reliquisset.

Ut autem caloris tanti mysterium non solum ex conjectura propria, verum etiam sacræ scripturæ testimonio ap-

problem, nonne Spiritus sanctus in igne super Apostolos venisse, eosque tanto fervore accendisse legitur, ut nullam seculi potentiam, nulla humanae sevitiæ tormenta formidarent? De eodem calore & igne credo Dominum dixisse, Ignem veni mittere, & quid volo nisi ut ardeat? Sed & hoc quod Dominus dicit, Ecce sto ad ostium & pulso, &c. in quolibet homine solis splendore circumdato mystice intueri valemus. Sicut enim splendor solis omnem ad huc suæ radios venientem non repellit, sed illustrat: ita Salvator noster omnes ad se venientes clementer suscipit. Unde ad se venire hortatur dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Item, sicut splendor solis exteriores cujuslibet domus parietes undique illustrans, nequit in eos qui interiori sunt clausi lucem suam immittere, ostio autem aperto mox in eos effundit: ita etiam Dominus noster per divinitatis suæ potentiam jugiter respiciens super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum, quærit quasi pulsans, quis ei janua cordis aperiat. Janua autem cordis, mens est. Ubi ergo Dominus janua clausam, id est, mentem infidelem & indevotam ad torius religionis studium invenit, dolens inde recedit, dolens videlicet per humanitatem susceptam: sicut & in Evangelio legitur, quia cum appropinquaret Hierusalem, flevit super illam. Nam divinitati nullus dolor accidit. Ubi autem janua apertam, mentem scilicet fidelem & devotam ad implenda divina institutionis præcepta invenit, mox intrat, & cum hospitii ipsius habitatore cenat, infundens ei per inspirationem Spiritus sancti compunctionem atque penitentiam peccatorum suorum, servæ referans sacræ scripturæ arcana: vel etiam, quia eius cibus est, ut faciat voluntatem partis sui, cenat cum eo, faciens illum contemnere cuncta caduca, & sola perennis vitam desiderare gaudia. Huiusmodi ergo convivium agit Dominus nobiscum, quando eum permittimus intrare ad eorum nostrum. Potest etiam per idem solis mysterium illud aliquatenus inspicere, quod Dominus dicit: Si quis diligit me sermonem meum servabit, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ubi quique enim solis splendor apparet, sol pariter cum eo lucens manet: quia individua est utriusque operatio. Ad hac etiam hi calor ex utroque procedens, sine cuius adventu frustra quilibet illuminatur, simul adesse sentitur, tunc ibi tria pariter in una operatione habentur. Quod nimirum in prædictis Domini verbis non dissimiliter posse intelligi credo. Si enim duæ personæ intelliguntur in patre & filio, qui adveniunt, tertia persona (ut mihi videtur) in illius qui diligit cooperatore, & ad hoc ut diligeret quasi pravo in centore intelligi potest.

Denique in multis sacræ scripturæ locis hoc invenitur, quod bona aliqua non solum non facere, sed nec verbum bonum profere possimus absque Spiritus sancti dono, ut est illud: Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto. &c. Omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult. Ut autem tanti mysterii profunditas facilius intelligatur, libet adhuc in sole illius similitudinem quarere. Scimus namque omnes quoniam in æstate, quando calor solis magnus terram occupare solet, sæpissimè non solum in die, qua sol pariterque ejus splendor videtur, sed etiam in nocte cum neuter apparet, tantum calorem ab utroque procedentem sentimus, ut vix eum sustineamus. Quapropter quia tantus calor longè prius quam ipse sol splendorque ejus appareat sentitur, præcedere eum dici potest, licet ab illo nunquam recedat, eadem de aromatum quorumlibet odorifera suavitate sentiri valent. Ubi quique enim incenditur thus vel myrrha, vel alia huiusmodi species, eorum qui procul absint, nares prius quam visum dulci odore contingit, nec tamen ab incensus sui substantia recedit. Si ergo tanta vis est utriusque, caloris videlicet & odoris ut præcedentes adventum eorum, à quibus procedunt, demulcentesque sensus eorum quibus ingeruntur, substantiam propriam non relinquunt: cur non multò magis credenda est virtus sancti Spiritus quoslibet illustrare, & præcedendo eorum corda adventui divino præparare, nunquam tamen ab essentia propria recedens? Qui enim totus est ubique, locus esse nequit ubi desit, nisi quo tenebris malitiæ & insipientiæ fugatur, sicut scriptum est: Sanctus enim Spiritus disciplina fugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripitur à superverveniente iniquitate. Ubi autem idem spiritus requiescat, Dominus per prophetam indicat dicens: Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & tementem sermones meos?

Libet adhuc per propositum solis mysterium ascendere, & illa Evangelica verba considerare: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnes namque serenam aciem habentes intueri aliquo modo, quantum reverberatus visus permittit, possunt: quia ipse solis splendor, qui terram totam ambit, nunquam solem relinquit, sed in illo semper est lumen de lumine micans. Si tanta facultas in creatura oculis corporalibus videri potest, multo magis in creatore & omnipotente Deo inesse credenda est. Sicut namque solis splendor semper in eodem sole est, & quorsum micando tendat, semper apud eum perseverat: ita semper in principio, id est, in parte erat verbum, & verbum erat apud Deum: semper scilicet Dei filius in patre manens, semper Deus de Deo, lumen de lumine splendens. Sed nec ipsa rotunda species solis a mysterio vacare videtur. Omne enim rotundum nec finem habet, nec initium. Idem de Deo omnipotente credere edocemur: quia dum illo nihil superius, nihil inferius, nihil latius invenitur, nullo termino concluditur. Prolata itaque illo quod in solo tantummodo reperitur sanctæ Trinitatis mysterio, libet adhuc duo præferre, ut hi, qui subtilia quæque de sanctæ Trinitatis fide dicta vel scripta nequeunt intelligere, doceantur in quibusdam elementis eandem fidem investigare. In aqua igitur, quam tribus personis appellare solemus, dicentes ille fons, ille rivus, illud stagnum Trinitas, sed unius elementi substantia inesse comprobatur. Licet enim in personis fons & rivus atque stagnum differant, in una tamen substantia conveniunt. Ubi quiddam quod & de sole dixi, potest inveniri. Nullus denique rivus absque fontis sui substantia defluit, quo usque fons ebulliendo subsistit. Cæterum si fons exiccatur, & fontis persona privatur. Sed & stagnum satis convenit personæ Spiritus sancti, quoniam sicut fons & rivus in stagnum confluentes, unius elementi substantiam habent: ita & pater & filius in unitate Spiritus sancti convenientes, unum sunt, & unam substantiam efficiunt. In accensa quoque candela inveniri potest (ut reor) idem sanctæ Trinitatis mysterium. Nam cum ardens elementis constet tribus, id est, stappa, cera, igne: personatum trium figuram tener, sed unam substantiam. Et sicut nulla candela utilitas in stappa & ceræ confectioe absque incensione erit: ita etiam illi qui in patrem & filium credens, Spiritus sancti ignem ab eis separat, nil proderit huiusmodi fides. His igitur exemplis de sanctæ Trinitate prolatis, quæ ut arbitror omnibus plana sunt, jam cupio alia exempla ad moralem sensum pertinentia, sparsim colligere, primo quidem de parabolis quibusdam, quæ in Evangelio ipsius Domini nostri ore leguntur prolata: per has scilicet clericos specialiter admonens, ut tantæ doctrinæ verba legentes vel audientes, mentem aliquatenus ab illecebris & pompis secularibus retrahant. Deinde verò ex variis rebus quæ in hoc seculo per visum vel auditum tam à laicis quam clericis sentiri possunt, ut apium desolatio in variis locis, ut immensis solis splendor, ut ornatus & pulchritudo facturæ, ipsaque vilitas quæ in humana natura consistit, ut facultas & difficultas operandi in quibusdam temporibus, ut necessitas quotidiani ætus, ut abundantia & penuria substantiæ victualis. Ex his ergo omnibus laicos specialiter admonendos esse decerno, quia si semel eis quid significent referatur, postea coram Deo nullam habent excusationem pro ignorantia literarum, dum quotidie ab his quæ possident, & cum quibus versantur, ad creatoris notitiam instruantur.

Sed his interim ommissis ad clericos, quos per scripturam sanctissimam Evangelicæ lectionis instruere statui, prius

admo-

admonendo aggredior. Apostolos namque dicit: Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Quæ nimirum verba ad eos specialiter pertinent, qui literarum notitiam habentes, in eis jugiter agnoscere possunt, qualiter & se commissos regere debeant, Unde etiam clericis opus est, ut summopere attendentes, quod scriptum est, Cui plus committitur, plus ab eo exigitur: studeant percipere scientiæ talentum non in terra fodere, hoc est, in terrenis curis expendere, sed in ejus servitium, à quo sibi constat tributum. Recolant nihilominus & illud quia quanto majori scientia sunt ditati, tanto nequioribus spiritibus judicio divino permittuntur impugnari. Etsi namque diaboli, ut legitur, electa est: quo significatur, quia peritos & sanctos quosque maxime impugnans, eos ventre malitiæ suæ nititur devorare. Hujusmodi autem impugnatione jugiter præoccupanda est lectioe librorum illorum, in quibus detegantur fraudes inimici, maximeque Evangelii, ubi à Domino unumquodque vitium vel virtus prænunciatur per parabolas. Quapropter ex Evangelica lectione breve commonitorium hic facere volo, ut in promptu habeatur quæ cuilibet vitio opponenda sit lectio.

Cum igitur in animo doctoris assidua divinæ institutionis negligentia sentiantur, legat parabolam illam, Exiit qui seminat seminare semen suum: quia in eadem ipso Domino disserente, & per hoc etiam omnes doctores ad parabolaram caterarum solutionem instruentem memorantur omnia, quorum effectu divini verbi negligentia oritur. Quod enim homines plurimi ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt, quodque à sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ hujus suffocantur, seu quolibet modo impediuntur, ne divini verbi referant fructum: hoc maxime ex illa negligentia evenit, qua timorem amoremque Dei spernentes, credunt se temporalia & æterna bona uno dilectionis genere posse adipisci: seu ideò, quia cum pro certo sciant utraque discernenda esse in dilectione, proponunt sibi longum vitæ spatium, divinamque pietatem, quæ cunctis ad se licet serò convertis veniam promittit: & hac promissione abutentes, credendo scilicet, quia quandounque voluerint, citò converti possint: quasi conversionis tempus in sua potestate habeant, interim toto nisu terrenis solummodo curis & voluptatibus occupantur. Cumque de die in diem, de mense in mensem, de anno in annum conversionis tempus differtur, aut vix demum convertuntur, aut quasi catenati à consuetudine pessima sine conversione moriuntur. Nam ex peccati poena, quam in longa conversionis dilatione promeruerunt, videtur eis quandoque impossibile, quod quondam visum fuerat facile. Ad expellendam ergò tam periculosam tamque tremendam negligentiam, satis juvat, si parabola jam commemorata, ejusque expositio sapienter intenteque legatur; si tamen simul adit cura oratioque jugis, ut expellatur. Ipsam enim divinorum verborum lectionem & intentionem nimium formidans diabolus fugit à legentibus & meditantibus divina.

Item si quis ex superflua tenacitate nimioque preciosarum vestium vel ciborum appetitu laborare se senserit, attendat jugiter parabolam de divite, qui pro eo quod indutus est purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, quodque de substantia sua nec micæ de mensa sua lapsas mendicanti Lazaro dare voluit, in inferno sepultus est, & proculdubio ab hoc vitio aliquantum abstinens efficitur. Ut autem quibuslibet lapsis compatiens, & super eorum emendatione doctor discretus esse possit, attendat parabolam de illo referentem, qui ab Hierusalem in Hiericho descendens, incidit in latrones, & ab eis vulneratus relinquitur semivivus. Cumque à prætereuntibus quibusdam minime visitaretur, Samaritanus quidam iter faciens suscepit eum sanandum, infundensque oleum & vinum reddidit sanum. Infusio enim olei & vini necessariam pietatis & severitatis commixtionem significat, sine qua nullus peccatorum vulneribus plenus sanari poterit. Hinc ergò doctores universi possunt satis instrui, quia nec pietas sine severitate, nec severitas sine pietate in peccatoribus curandis tenenda est. Quod verò necessarium sit cunctis fidelibus substantiam terrenam possidentibus æterna gaudia mercari & exquirere, cum temporabilibus bonis, satis indicatur per parabolam illam. Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: qui in fine lectionis ejus, cur illam protulerit Dominus manifestat dicens, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c. In qua etiam parabola Dominus argumentum à contrario lumen de villico fraudem faciente, innuit nobis, quia tam à contrariis quam à consequentibus rebus possint exempla ædificationis proponi. Fraus enim res est contraria omnino Christiano, & ideò hanc facere licet nulli, sed tamen aliquo modo possimus exinde ædificari, attendentes scilicet, quia si aliquis secularium per fraudem suæ utilitati prospexit in futurum: multo magis nos debemus per eieemosynam justè acquiratam providere, quæ nobis in futura vita expediunt. Cui nimirum exemplo simile est, si aliquis religiosus videns meretricem, omni modo ornatam amatorum suis, mox optet dicens, Utinam ego ita studerem placere Christo, sicut ista meretrix studet placere mundo: vel si quis spiritualis doctor discipulos suos admonet dicens, Sicut multi studiosi sunt ad obtinendam prudentiam carnis: ita & vos studete, ut spiritualem prudentiam obineatis, cum neutrum bonum sit vel meretrix, vel prudentia secularis. Ex quibus colligitur, quia pessima quæque ad ædificationem assumi possunt.

Rursum ne propter aliqua opera bona humanæ laudis appetitu impulsus superetur, attendat illam parabolam: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, &c. Nisi enim actio bona interdum abscondatur, à malignis spiritibus velut à latronibus pecunia ostensa auferatur. Item ne durus & immitis sit erga eos, qui in eum aliquo modo peccant, attendat illam parabolam: Simile est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, &c. In qua satis aperte monstratur, qualiter debeamus esse clementes erga debitores nostros, si volumus nobis relaxari à Domino debita nostra. Superbia quoque quæ omnes virtutes destruere nititur, ne in quolibet dominetur, attendat illas duas similitudines, quarum quidem una est, Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: altera verò, Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco. Ex utraque ergò possunt omnes edoceri, quanta ruina vel confusio superbiam soleat sequi. Utraque etiam una eademque sententia terminatur, quia scilicet omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Item ne concessis & licitis rebus intemperanter utamur, seu in eis plus quam liceat innitatur, attendenda est jugiter illa parabola: Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos. Quod enim ibi dicitur cena magna facta, & vocati multi, sed quidam propter villæ emptæ, quidam propter agrorum emptorum probationem, quidam verò propter uxorem noviter ductam se excusantes venire noluerunt: significat maximam quidem multitudinem fidelium ad superna gaudia à Domino invitatum, sed dum plurimi nimiam possessionum obtinendam ambitioni, multi autem conjugio licito intemperanter dediti inveniuntur, pauci sunt qui vocationi divinæ obediens ad regna cælorum perveniunt. Veruntamen eo plus metuenda est hujus parabolæ sententia, quo minus à multis timeretur, qui quotidie non solum ob nimiam villarum & agrorum precio condigno acquirendorum ambitionem, & propter intemperatam uxoris dilectionem: sed etiam ob eos agros, quos fraude aliqua acquirere vel auferre student de locis sanctis seu pauperibus, & propter meretricis inductionem se conantur excusare à vocatione divina. Si enim hi qui rebus justè acquisitis, & à Deo concessis intemperanter utuntur, à regno cælesti excluduntur: quid credendum est de illis qui per vim & fraudem aliquam aliena rapientes, & meretricibus semet jungentes, in his usque ad finem vitæ perseverant? Hinc credat quisque quod velit, ego credo, quia cælum & terra transibunt, verba autem divina non transibunt, nisi ut implentur sicut prædicta sunt. Hæc igitur pauca exhortationis verba ad clerum dicta, idcirco ex sanctissimo Evangeliorum libro proferre decrevi: quia talis liber clericis penè omnibus notissimus est, utpote qui sapius legitur & auditur ab eis.

Possunt etiam studiosi quilibet clericorum ex varia scriptura tam veteris quam Novi testamenti satis instrui: & non solum ex bonis, sed etiam ex malis edificari. Si enim attendere studuerint Abel iustitiam, Job patientiam, venerandam Abraham, Isaac & Jacob benedictionem, à Deo sibi factam: David humilitatem, Danielis & trium puerorum constantiam, Susannæ castitatem, utriusque Tobiae, patris scilicet & filii religionem, aliorumque parum in veteri Testamento perfectionem: si inquam attendere voluerint talium virorum exempla, edificari omni modo possunt. Rursum si è contra malorum gesta replicare voluerint, quantum videlicet malitiam Cain in fratrem suum egerit, pro quibus peccatis Sodomitæ subversæ sint: qualiter Nabuchodonosor Holoferni que superbia contrita sit, quam variis modis murmurantes filii Israel afflicti sunt, quod Heli sacerdotis filii peccantes perlelerint, quomodo Salomon sapientissimus ceciderit, quantumque ruinam Absalon & duo iudices contra Susannam insanientes meruerunt: quam frustra Herodis & Judæorum dolus in Christum insanierit, quanta malicia Simon magus obsecratus perierit: quid aliud per tanta mala inuenitur, nisi ut audientes timeant, & timentes caveant, ne in similia cadant? Plurimi namque nisi timore compellerentur, nullo modo ad salutem traherentur. Pater igitur quia tam per mala quam per bona edificari possumus, si ea ita ut à Domino ordinantur, pensamus. Nam ut Deum amemus, per bona trahimur: sed ut eum timeamus, per mala aliqua compellimur. Unde quæso, ut & ea quæ jam protuli, & alia his similia in Evangelii scripta intentione summa legantur, & quæ nobis sunt facienda, ex eorum lectione aliquatenus inspiciantur. Deinde exhortans & laicos non eos ad ullius scripturæ lectionem, quia illis ignota est, adduco: sed ut à clericis quedam pro quotidianis experimentis cognita similitudines aperiantur obsecro. Dicatur itaque eis, ne pro eo quod literas nescitis, excusationem aliquam coram Deo vos habere credatis: intimamus vobis quedam, in quibus velut in libris quotidie legendo agnoscere potestis, quid agere debeatis. Sicut igitur apes in variis locis & in variis floribus mellis liquorem colligere solent: ita & vos colligere debetis cuiuslibet virtutis dulcedinem. Ab alio enim colligenda est humilitas, ab alio caritas: ab alio fides, ab alio patientia: ab alio largitas, ab alio castitas: ab alio discretio, ab alio elemosinarum studia, pauperumque cura: ab alio alia quilibet virtus. Quæ dum sic collectæ in unius hominis mentem veniunt, quasi in unum alvearium ex variis floribus excerpta mella congeruntur. Non solum autem ex hominibus, sed etiam ex quibuslibet creaturis. Quas quotidie vel videtis vel auditis, & de rebus quas aliquo modo sentitis, mella virtutum colligere debetis. Nam fidem, quæ fundamentum est virtutum omnium, primo colligere & ponere debetis in alvearium cordis vestri: credentes scilicet Deum omnipotentem ubique esse presentem, & omnium quæ à nobis geruntur, vel etiam cogitantur inspectorem. Hanc autem fidem hoc modo colligere debetis: Attendite igitur in solem, qui cum universum mundum splendore suo circumdans illustrat, tamen quia creatura est, & omnis creatura nimis inferior est creatore, exinde instructi facile potestis credere solem longè minus splendere quam creatorem. Nam sol dumtaxat tantum potest splendere, quantum permittitur obstaculo terræ vel alicujus rei: creatoris verò splendor est incomprehensibilis, & invisibilis ejus intuitus, quo omnia præterita, præsentia & futura simul quasi uno ictu oculi comprehendit: quo etiam respicit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum. Qui scilicet splendor non nisi toto cordis affectu credi vel agnoscere valet, ejusque lucis tanto quisque capax erit, quanto in fide & dilectione Dei profecerit, ipsiusque iustitiæ esurias ac sitis eum accenderit. Unde de his tribus in Evangelio Dominus dicit: de fide quidem, Omnia inquit possibilia sunt credenti: de dilectione autem, Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum, de esurie verò & siti: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Huic etiam simile quid quotidianis experimentis colligere potestis. Quis enim agricola agriculturam exerceat, nisi aliquatenus profectuosum sibi fore speret & credat? Aut quomodo aliquod studium potest exerceri, nisi ceparit amari? Aut quis sine radio ipsum victum corporalem cunctis viventibus necessarium percipere valet, nisi aliqua esurie ac siti ad hoc incitetur? Sed nec ipse somnus, nisi cum delectamento aliquo percipitur. Cum ergo hæc omnia ita corporaliter esse scitis, perite intima intentione Dominum, ut vobis ea spiritualiter imitari concedat. Primo quidem ut in eum rectè credatis: deinde, ut eum tota virtute, tota mente diligatis: postremò, ut jugiter teneatis esuriam sitimque verbi divini, sine qua nemo potest iustitiam ullam amare. Qui autem non amat iustitiam, anima illius salus desperatur: sicut etiam corporis ejus salus, qui cibi carnalis salubrium patitur. Nam de utroque, spiritali videlicet & corporali cibo Dominus dicit: Non in solo pane viver homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Si igitur imitantes esuriam sitimque corporalem, spirituales quoque obtinueritis, nunquam à bona voluntate vacabitis, colligentes instar apum undique alicujus virtutis & sapientiæ mel: sicut & de immenso solis splendore, de quo interim disputamus, divinæ præsentis immensitatem colligendam esse diximus.

Ergo quotiescunque eundem solis splendorem tam immensum inspexeritis, mox reminiscetes divinæ præsentis & scientiæ, toto mentis affectu invocare Dominum, ut aliquod lumen sapientiæ suæ cordibus vestris infundere dignetur. His igitur dictis de sole, qui licet unus flos videatur, variarum tamen virtutum mella inale colligenda esse jam audistis: audite etiam qualiter aliunde eadem mella desolare debeatis. Neque enim unquam desunt illa prata, illi flores, unde possint colligi hujusmodi mella, si tantummodò sint qui colligant. Attendite ergo nunc generaliter in totius mundi ornatum, quomodo omnia invicem convenient & temperentur, calida scilicet frigidis, frigida calidis: tempora diurna nocturnis, æstiva hyemalibus. Dehinc specialiter in singula quæque, in ornatu videlicet cæli & terræ, cæli quidem per solem, lunam & stellas: terræ verò per varios flores amaranthos, & herbas atque arbores & fructus, unde humanum genus alimenta suscipit, pulchritudinem quoque preciosorum lapidum, varias picturas tam in palliis quam in cæteris preciosis pannis delectabiliter intextas, varioque colore quibus conficiuntur, dulcem castileam cordarum atque organorum nitorem auri & argenti cæterique metalli: amoenos discursus aquarum, qui necessarii sunt tam ad naves deferendas, quam ad molas preparandas: myrrham aromatum fragrantium, postremò etiam decoros hominum quorundam vultus. Cumque hæc omnia miro quodam & ineffabili ornatu composita exteriùs perspexeritis, attendite etiam quantum ornatum interius, id est spiritualiter habeant, & quid nos per significationem admoneant. Significant enim præcipua quedam unde vos magnæ virtutis & sapientiæ mella colligere valetis. Denique omnis ornatu & pulchritudo creatura, quæ in præsentis vitæ nobis famulatur, hoc nos instruit, hoc nos admonet, ut attendamus: quia si temporalia bona tam delectabilia visu vel auditu consistunt, multo delectabiliora & pulchriora esse æterna probantur.

Est & aliud quod in temporalium bonorum pulchritudine debemus attendere. Quoniam enim omnis homo probandus est in hac vitæ, utrum Deum magis diligat quam creaturam decoram, vel æterna potius quam temporalia bona: opponitur ei jugiter aliqua species decora & delectabilis, vel mulierum, vel vestium, vel metallorum, seu aliarum rerum, ut in eis tentatus experimentum sui capiat, qualiter scilicet Deum timeat & diligat. Nemo quippe certus esse valet quis sit, nisi in hujusmodi tentatione probatus fuerit. Cujus nimirum rei exemplum notissimum in unoquoque milite potestis agnoscere. Militis namque cuiuslibet peritia & fortitudo non agnoscitur nisi in bello. Si enim ibi omnia cautè egerit, se ipsum muniens, adversarios verò cadens, tunc demum merito laudatur, fortisque miles prædicatur. Bellum quoque non incongruè vocatur ille conflictus, quem jugiter agere debemus contra diabolum, salutis nostræ invidium. Ipse enim non cessat nos ad hoc illicere tentando, ut temporalia magis quam æterna bona

diligat-

diligamus, & ut spem nostram in caducis solummodo rebus ponamus: sed nos memores æternæ vitæ, ad quam conditi, redempti & invitati sumus, debemus resistere illecebris & concupiscentiis, quas in corda nostra mittit, attendentes quod scriptum est: Post concupiscentias tuas non eas. Et iterum alia scriptura indicat, quanta corona per tentationis pugnam proveniat dicens: Beatus vir qui sustulit tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Siquid hæc duoque jam diximus de pulchritudine temporalium visibiliumque rerum intelligenda, qualiter scilicet per eam considerare debeamus æternorum bonorum qualitatem, quodque per eandem tentandi sumus, utrum Deum plusquam speciosa quæque carnalia diligamus: siquam hæc utraque sedulo recolitis & tractatis, magnam variarum virtutum dulcedinem omni corporali melle suaviores colligere poteritis.

Ad hæc etiam sciendum, & pro spiritali melle in vascula cordium vestrorum recondendum: quia quæcumque in creaturis adversitas, vel in ipsa humana natura habetur vilitas, ex hominum primorum prævaricatione accidit. Postquam enim illi præceptum divinum contempserunt, mox & in semetipsis & in omni creatura libimet contraria habere meruerunt. In semetipsis quidem, quia illa honestissima beatæ immortalitatis gloria, in qua & ipsi conditi sunt, & quam omnes electi quandoque recepturi sunt, exuri: inhonesta quædam verecundæ carnis indicia in se senserunt, unde & nudos se esse erubuerunt: in creaturis verò tot adversa, quot ipsæ sunt creaturæ. Nulla quippe invenitur creatura, quæ peccanti homini per aliqua nequeat obistere adversa. Sed hæc omnia Deus omnipotens in aliquam utilitatem convertit. Aut enim castigat per hæc homines, ut à pravitatibus suis convertantur: sicut sæpe agitur per aëris intemperiem, per pestilentiam & famem, nec non per alia flagella, aut in his occasionem dat unicuique, ut habeat unde qualitate ejus probetur: sicut sæpe contingit per hos qui divitiis & potentia abutuntur, seu in quarundam bestiarum ferocitate demonstrat diaboli malitiam, ut in leone & lupo. Nonne in cunctis adversitatibus jam commemoratis utilitas magna habetur? Nunquid utile non erit, ut homines per prospera quæque depravati, per adversa aliqua corrigantur? Nunquid utile non erit, quod latentes Ecclesiæ hostes ideo accepta potestate permittuntur dominari, ut & hoc appareat quales ipsi sint, & alios persecutione sua velut aurum in fornace probatos efficiant? Nunquid utile non erit, quod hostis invisibilis ferocitas & malitia per aliquas bestias feroces demonstratur? Sicut enim leo & lupus visibiliter infidiatur animalium gregibus: ita & diabolus quærens quem devoret, & ad perditionem trahat, invisibiliter infidiatur cunctis fidelibus. Et quomodo vos qui libros nescitis, aliter malitiam diaboli invisibilis agnoscere possitis, nisi in aliqua creatura visibili, vobisque cognita doceremini? Talia ergo de elementorum cunctorum adversitate credentes, sentite de Domino (ut scriptum est) in bonitate, qui tam adversa quam prospera vincta pro alicujus utilitatis vel pietatis dispositione decernit, fieri in mundo. Quæcumque verò utilitas humanæ naturæ ex parentibus primis accidit, in tantum bonum versa est à Deo, ut omnis superbiæ morbus, qui hominibus instar angelicæ naturæ pollet oriri, ex hac comprimeretur. Denique opus omne præcedens insinuat tactori suo, quomodo facere debeat sequens. Sic & Deo omnipotentis angelicæ dignitatis factura ex parte per superbiæ lapsa, & per hoc quasi quoddam figuli vas in terram cadens fracta: ostendit alio modo aliud vas esse fingendum, non quasi ignaro tantæ fracturæ, sed ut nobis nota fierent quæ facta sunt. Ipse quippe prænotens omnia antequam fiant, insinuat nobis ex præcedentibus qualiter futura pensare debeamus. Quod enim vel angelos quosdam vel homines primos cadere permisit, ad cautelam nostri facit, ut per hoc nos instructi nihil de nobis præsumamus. Fecit ergo Deus in homine lapsus, sicut aliquis peritissimus medicus facere solet in ægroto. Si enim languoris ejus qualitatem agnoscens speraverit eum posse sanari, suscipit eum sanandum. Tunc si infirmitas exigit, imponit illi emplastra, materia quadam vilissima interdum confecta, adeo ut de animalium vel avium stercore miscantur, carnibus quoque canum vel vulturnum seu serpentium agantur. Præterea si opus est, adustionem medicus addit, quod scilicet medicamen quamvis ad sanitatem carnis, sicut hi qui experti sunt testantur, utilissimum sentiatur, causa tamen febris & utilitatis suæ contegitur.

Quo etiam nos mystice instruimus, ut omnem utilitatem qua circumdati sumus, similiter contegamus: quia non omnia utilia constant honesta. Utrumque igitur medicamen corporale, emplastri videlicet & adustionis quamvis vilissimum videatur, magnum tamen in se habet argumentum spiritalis medicinæ, unde necessaria in itinere moralitatis mella colligere potestis. Nihil enim, ut ait Scriptura in terris fit sine causa: & quæ carnaliter videntur vilia, constant ex significatione pretiosa. Nam si per sordidum vel fetidum medicamen corpora sanantur, nec qualitas medicaminis, sed sanitas exinde procedens pensatur: cur mirum vel incongruum videatur, si Deus omnipotens præcius omnium futurorum, medicus & salvator omnium in se credentium simile aliquid in ægroto animabus fecit, sanans eas, vel potius præveniens earum languorem, ut quidam sapientes medici agunt cum aliquo ignobili antidoto? Quod tamen nos decet contegere, sicut & primi parentes leguntur fecisse, quando se nudos esse erubuerunt, ne vel nobis confusio nem, vel conditori nostro, qui per hujusmodi vilitatem humiliare nos decrevit, videamur injuriam facere, & secreta cogitatione eum per hoc inculcare, quod nos potentia sua magis quam ex justitia tam viles fieri permisit. Talia autem de Deo cogitare, est aliquatenus contra eum superbire. Quicquid enim illud est, quod vel parentes primos peccare permisit, vel nos per eorum prævaricationem vilitate aliqua circumdedit, hoc totum pro salutis nostræ causâ fecisse credendus est. Et licet in hoc divinæ sapientiæ profunditas nequeat penitus investigari, quærenda sunt tamen aliqua visibilia rerum argumenta, quibus eidem divinæ sapientiæ intellectus noster doceatur concordare. Unde & ea quæ jam diximus de vilissimo genere medendi, in argumentum sumpsimus hujus rei.

Si ergo ex medicina vili potest acquiri ulla sanitas corporalis, credenda est etiam eodem modo provenire sanitas spiritalis. Omnis namque decor carnalis facile humana corda illicit ad elationem, sed vilitas reprimat ad humilitatem. Ideoque placuit Deo, ut hominem qui in maximum superbiæ languorem ex conditionis suæ decore incurrit, imposita sibi causâ remedii aliqua vilitate perduceret ad humilitatis sanitatem. Sanitas enim spiritalis non nisi remedio acquiritur humilitatis: humilitas autem humana, non obinetur nisi contritione aliqua.

Ex quibus omnibus aperte potestis intelligere, quia ut scriptum est, fidelis Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui talibus remediis superbiæ humanam prævidit esse reprimendam, quique remedia spiritalia, quæ multis sunt incognita, ex corporalibus figuris & exemplis, quæ omnibus penè sunt nota, docet esse quærenda. Sed satis hinc dictum, jam progrediamur & ultra, ad ea scilicet, quæ post hæc proximè dicenda proposuimus. Illud enim propositus ordo exigit, ut jam dicamus vobis quid significet varietas temporum, quæ aliquando congrua sunt ad quælibet operanda ut ver, æstas, autumnus: nunc verò incongrua ut hyems. Tria namque priora, in quibus facilius operari possumus, significant omne præsentis vitæ tempus ad obtinendam veniam concessum. De quo & Apostolus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hyems autem, quæ maxime inepta est ad operandum, significat extremi iudicii tempus, quo nulla fructuosæ penitentis opera exerceri possunt. Unde & Dominus in Evangelio admonet dicens: Orate ne fuga vestra fiat hyeme vel sabbaro. Quasi diceret: Estote semper solliciti, ne concessum tempus veniæ perdetes, tunc cum nullus locus est veniæ eam frustra quæretis. Eundem quoque sensum alibi apertius profert dicens: Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere quæ ventura sunt vobis. Pro ejusdem temporis cura adhibenda Esaias Propheta admonet dicens: Querite Dominum, dum inveniri potest;

invocate eum, dum prope est. Quasi enim procul abierit, cum nullius peccatoris preces exaudit. Sabbatum autem quod additum est hyemi, quia apud Judæos festivus est dies, quo homines quam maximè gaudere solent: significat otium quodlibet inutile, vel tempus incongruè lætitiæ. Quamobrem Dominus admonet ne in sabbato fuga nostra fiat: hoc est, ne in præsentis vitæ deliciis politici futura gaudia postponamus.

Quia igitur audistis per hyemem quibusdam laboribus incongruam judicii extremi tempus præsignari, attendite quod modo faciendum sit vobis, dum bene possitis, & vitæ lumen habetis. Neque enim vobis exultatio restat ulla pro literarum ignorantia, cum in hyeme notissima legere valeatis, quæ sunt vobis facienda. Deinde verò dicendum, quid quotidiani usus necessitas vobis innuat agendum. Undique enim illos flores habetis, ex quibus alicujus ædificationis mel colligere valeatis. Quod ergo cogimur quotidie corpus reficere, ut robustiores simus ad quæque corporalia studia: significat nobis quotidie opus esse refici cibo spiritali, id est doctrina cœlesti, ne deficiamus in labore, quem jugiter sustinere debemus, & pro servitute divina, & pro peccatorum nostrorum indulgentia. Nisi enim Deus omnipotens cum refectioe carnali spiritalium vellet significari, decrevisset utique in præsentis vitæ idem fore, quod & in futura. Ibi namque nullus invenitur, qui corporalis cibi refectioe pascatur. Adhuc dicendum restat, quid copia & penuria substantiæ corporalis innuat. Nam per utramque magna & necessaria cunctis doctrina monstratur. Et copia quidem hoc edocet, quia sicut ipsa lætitiæ vitæ præsentis auget, solitudinem minuit: ita & spirituales divitiæ, id est virtutes animæ omnem futuræ calamitatis & miseræ solitudinem minuunt, æternæque beatitudinis augent gaudia. Penuria verò hoc indicat, quia sicut ipsa patientibus eam mortem ingerit multiplicem, utpote qui ignorant unde sibi vitium querant, sine quo vivere nequeunt: ita spirituales vitæ damna æternæ damnationis præfigurant lamenta. Cum igitur vobis o fratres charissimi variis modis dictum sit, qualiter sine literis religiosæ vitæ tramitem exquirere, & in ea incedere valeatis: attendite jugiter ad singula quæ jam diximus, & ea in cordibus vestris sedula tractate cura.

Ut autem eadem facilius recolatis, & tenacius inhæreant cordibus vestris, liber ipsa breviter repetere. In primis namque diximus vobis, quomodo studia apum imitari debeatis, colligentes ex variis hominibus vel rebus velut ex floribus dulcedinem virtutum. Deinde quid immensus solis splendor significet: deinde diximus de trifaria intelligentia in rebus visibilibus retinenda. Prima quidem est, quæ extemporalium bonorum pulchritudine docet nos considerare, quam speciosa sint æterna bona, secunda insinuat ex eadem pulchritudine probandos esse homines, utrum Deum diligant plus quam terrena qualibet, tertia indicat quod creaturæ totius ad veritatem, ipsaque humanæ naturæ vilis atque hominum primorum prævaricatione evenerit, sed eandem ad veritatem & vilitatem Deus in aliquam utilitatem hominis converterit. Deinde etiam quid hyemale tempus ad opera quædam ineptum, & quid quotidiani usus necessitas: quodque copia & penuria corporalis substantiæ significant, protulimus. Quæ nimirum omnia, quia ex quotidianis experimentis possunt vobis esse notissima, attendite jugiter quantam ædificationem exinde possitis capere, imitantes scilicet opus apum in collectione virtutum. Jam enim nulla excusatio remanet vobis pro literarum ignorantia, quandoquidem in his rebus quas quotidie videtis seu auditis, vel aliquo modo sentitis, divinæ religionis notitiam velut in libris agnoscere valeatis.

Hæc quidem monita ad laicos specialiter dicta sint. Deinde verò tam clericos quam laicos admonens precor, ut attendentes continuam aeris intemperiem, quæ peccatis nostris exigentibus ita per annos jam multos imminerebat, ut aut immensum frigus, vel immensa pluvia, vel intemperata hiecitatis fructus terræ corrupens, famem miserandam efficeret: atque formidantes ne corrupta iniquitate terra necessaria alimenta penitus denegeret, vel aliquos homines absorbeat, sicut in quibusdam locis pro dolor, noviter evenisse dicitur, abstineant se aliquatenus à solita avaritia & rapina, nec non lascivia, multiplicibusque nugis, quas stolidissimi quidam ab exteris nationibus in has regiones per insolitam rursuram & monstruosum vestitum detulerunt. Nisi ergo hujusmodi stulticia relinquatur, non solum in eos qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, divinitus vindicatur.

DE SUBSTANTIIS FINIS.

VENERABILIS BEDÆ
PRESBYTERI *ædæ didactæ*, SIVE ELEMEN-
TORVM PHILOSOPHIÆ,
Libri quatuor.

P R O O E M I U M.

Vt ait Tullius in Prologo Rhetoricorum: Eloquentia sine sapientia nocet; sapientia verò sine eloquentia est parum, tamen aliquid, cum eloquentia tamen maximè prodest. Errant qui postposita proficiente & non nocente, adhaerent nocenti, & non proficenti. Id namque agere, est Mercurij & Philosophiæ conjugium, tanta cura virtutis & Apollinis quaesitum omni conventu deorum probatum solvere. Idem etiam est gladium semper acere, sed nunquam in bello percussere. Multos tamè nomen magistri sibi usurpantes, non solum hoc agentes, sed etiam alius sic esse agendum jurantes, nihil quippe de Philosophia scientes, aliquid se nescire confiteri erubescens, sive imperitia solatium quærentes, ea quæ nesciunt esse utilitatis minus charius prædicant. Sed quia, ut ait Terentius, Non est mirum si mulier meretrix impudenter agit, impudentia illorum postposita, de philosophia aliquid dicere proposuimus, ut diligentius ipsam pro posse nostro perficamus, non diligentes ad diligentiam excitemus. Incipientes igitur à prima creatione rerum, usque ad hominem continuabimus, ut actando ac ipso homine multa dicentes: illud ante principium dictionis petentes, ut si aliquid in hoc opere imperfectum inventiatur, humana imperfectioni deputent, nec ideo quod in eo utile erit, vituperent. Neque enim propter unum malum dictum, bona sunt vituperanda; neque propter unum benedictum, mala laudanda. Quandoque

enim